

F. BIEDA

Z DWUDZIESTYM PIĄTYM TOMEM ROCZNIKA
POLSKIEGO TOWARZYSTWA GEOLOGICZNEGO

Двадцатьпятый том Ежегодника Польского Геологического
Общества

*Le vingt-cinquième tome des Annales de la Société Géologique
de Pologne*

Tom XXV Rocznika jest tomem jubileuszowym. W związku z tym warto więc rzucić okiem wstecz na historię czasopisma. Nie jest ona długa, stanowi jednak kartę, która w dziejach geologii polskiej ma niewątpliwą wymowę. Taki retrospektywny rzut oka, będący pewnego rodzaju podsumowaniem osiągnięć, daje nam możliwość wglądu, choćby tylko ogólnikowego, w treść, jaką zawarły w sobie stronicie naszego periodyku.

Na końcu niniejszego tomu znajduje się zestawienie prac z dwudziestu pięciu tomów w porządku alfabetycznym według nazwisk autorów, uzupełnione spisami rzeczowymi według działów nauk geologicznych. Sądzimy, że takie bibliograficzne zestawienie przyda się wszystkim pracownikom nauki naszej, którzy na kartach 25 tomów Rocznika szukać będą interesujących ich pozycji. Z myślą o tych pracownikach nauki zostało dokonane także inne zestawienie obejmujące czasopisma i publikacje krajowe i zagraniczne, uzyskane w drodze wymiany na Rocznik. Z takim to pokłosiem występuje Rocznik z okazji swego jubileuszu.

Wśród tych dwudziestu pięciu tomów nie brak tomów grubych, prezentujących się okazale, obok innych, skromnych, cienkich, których sama postać zewnętrzna świadczy o trudnych warunkach, w jakich były wydane. Taki np. XV tom z roku 1939 właściwie nie został dokończony

z powodu wybuchu drugiej wojny światowej; do ocalałego w Drukarni Uniwersytetu Jagiellońskiego składu po wojnie dodano tylko spis rzeczy i okładki.

Po wojnie widzimy, że tomy zrównały się mniej więcej pod względem wielkości. Od roku 1949 (t. XIX) w wyniku stabilizacji stosunków finansowych i rozwoju twórczości naukowej Rocznik ukazuje się (z wyjątkiem t. XXIII) zeszytami jako kwartalnik.

Na wartość naukową czasopisma składa się szereg momentów. Oczywiście na pierwszym miejscu postawić trzeba wartość samych prac, które są w nim drukowane. Jeśli chodzi o nasz Rocznik, z zestawienia widzimy, że jest tych prac wiele, bo ponad 350, pióra około 150 autorów.

Niewątpliwie różna jest wartość prac w 25 numerach Rocznika wydrukowanych. Jedne przedstawiają poważniejszy dorobek, inne to drobne przyczynki. Są prace wielkie o charakterze monograficznym, są krótkie doraźne komunikaty. Są opracowania zespołowe wykonane przez kilku autorów. Są zbiory prac na pewne określone tematy, są prace rozważające aktualne w danej chwili zagadnienia.

Przypatrzmy się bliżej niektórym tomom. Trzeci tom np. jest poświęcony historii Zakładu Geologii UJ. Zawiera on artykuły W. Szachnochy, K. Bohdanowicza, W. Friedberga omawiające działalność tego Zakładu na polu rozwoju nauk geologicznych w Polsce. Zakład ten odziedziczył siedzibę po Zakładzie Mineralogii UJ, o czym w tomie XXII znajdujemy niewielką wzmiankę.

Tom VI poświęcony jest Ignacemu Domeyce z powodu czterdziestolecia śmierci tego badacza.

Tom VIII, cz. 2 zawiera zbiór prac na temat plejstocenu polskiego. Jest to specjalna publikacja przeznaczona dla członków II międzynarodowego Zjazdu INQUA w ZSRR w r. 1932.

Tom X poświęcony jest Hugonowi Zapałowiczowi w pięćdziesiątą rocznicę wydania przez tego uczonego karty geologicznej Karpat granicznych pokucko-marmaroskich. Lwią część tego tomu stanowi wielka monografia Gór Czywczyńskich, której autorem jest prof. Julian Tokarski, ze współudziałem uczniów swoich. Dołączony jest tu artykuł M. Książkiewicza i S. Sokołowskiego o geologii Czywczyńska.

Tom XII, największy ze wszystkich dotychczasowych, bo liczący przeszło 800 stron, jest poświęcony K. Bohdanowiczowi, profesorowi AGH i b. przewodniczącemu Towarzystwa Geologicznego, w pięćdziesięciolecie jego pracy naukowej.

Tom XVI, pierwszy powojenny, dedykowano Janowi Nowakowi, długoletniemu przewodniczącemu Towarzystwa Geologicznego, który zmarł w r. 1940 w kilka dni po powrocie z obozu koncentracyjnego w Sachsenhausen.

Tom XIX, zesz. 1 zawiera nekrologi geologów polskich, którzy zginęli lub zmarli w dobie drugiej wojny światowej.

Tom XX, zesz. 1—2, składa się z prac z zakresu mineralogii i petrografii, wydanych przez pracowników Zakładu Mineralogii UJ dla uczczenia pamięci Stefana Kreutza zmarłego kierownika tego Zakładu.

W tym samym tomie w zesz. 3 znajdujemy referaty na temat za-

gadnień nauk geologicznych w Polsce, w związku z przygotowaniem do I Kongresu Nauki Polskiej.

W tomie XXII w 1 zeszytzie mieści się praca prof. W. Szafera o stratygrafii plejstocenu polskiego na podstawie florystycznej, ofiarowana członkom międzynarodowego Kongresu INQUA we Włoszech w r. 1953.

Do prac ukazujących się w Roczniku, z wyjątkiem I tomu, dołączane są streszczenia obcojęzyczne na użytek czytelników zagranicznych. Od t. XXI streszczenia zamieszczane są w dwóch językach: rosyjskim i jednym z zachodnioeuropejskich. Niektóre zaś prace były drukowane *in extenso* w obcym języku, z polskim streszczeniem.

Warto w paru słowach wspomnieć o tematyce prac. Na pierwszy plan wysuwają się następujące działy: geologia czwartorzędu, petrografia, stratygrafia, paleontologia.

Pod względem regionalnym najwięcej prac poświęcono Karpatom; w stratygrafii najlepiej została uwzględniona era kenozoiczna, w tym przeważnie miocen; w paleontologii przeważają prace o otwornicach i mięczakach.

Rocznik zawiera sprawozdania z życia naukowego Towarzystwa Geologicznego; od r. 1950 drukowane są przewodniki zjazdowe. Sprawozdania z działalności Towarzystwa stanowią materiał do historii nauk geologicznych w Polsce. Za przyczynki o podobnym charakterze uważać można nekrologi zmarłych członków Towarzystwa.

Autorzy przeważnie rekrutują się ze środowiska krakowskiego (Zakład Geologii, Zakład Mineralogii i Petrografii, Zakład Paleontologii Uniwersytetu Jagiellońskiego, które to zakłady od r. 1951 przeszły do Akademii Górniczo-Hutniczej). Spory procent prac przypada na środowisko warszawskie (Państwowy Instytut Geologiczny, Zakład Geologii Uniwersytetu), a w okresie międzywojennym i na środowisko lwowskie. Poza tym nie brak prac geologów z innych miejscowości Polski, jedna zaś praca wyszła spod pióra uczonych francuskich.

A teraz o siedzibie redakcji i samych redaktorach: Towarzystwo Geologiczne i redakcja Rocznika od samego początku znalazły pomieszczenie w starym budynku Uniwersytetu Jagiellońskiego przy ul. św. Anny 6. Redaktorami Rocznika aż do r. 1951 byli przewodniczący Towarzystwa. Są to zarazem przeważnie kierownicy Zakładu Geologii UJ (do r. 1951), przemianowanego potem na Zakład Geologii Fizycznej AGH. Dopiero w r. 1951 dokonano się rozdzielenie funkcji przewodniczącego Towarzystwa i redaktora Rocznika, ponowne zaś połączenie tych funkcji następuje przy wydaniu tomu XXV.

Redaktorami byli: Władysław Szajnocha, Karol Bohdanowicz, Jan Nowak, Marian Książkiewicz. Dwaj ostatni sprawowali funkcje redaktorskie przez szereg lat. Jan Nowak figuruje jako redaktor dopiero od tomu XII (z r. 1936), ale faktycznie kierował redakcją od chwili objęcia stanowiska przewodniczącego w r. 1926. M. Książkiewicz jest redaktorem tomów XVI—XXIV. Przy poszczególnych tomach czy zeszytach powojennych współpracują jako redaktorzy prof. E. Passendorfer i prof. A. Gawęł.

Przez cały okres międzywojenny oraz przez kilka lat po wojnie prace redakcyjne wykonywane były bezinteresownie. Czytamy nawet,

że redaktor Książkiewicz tłumaczył tekst obcojęzyczny. Do pomocy redaktorom stawiali młodszy pracownicy zasiadający w zarządzie Towarzystwa Geologicznego.

Niesposób pominąć w tej notatce retrospektywnej drukarnie, w których składany był Rocznik. Poszczególne tomy drukowane były:

I	—	w drukarni Anczyca i Sp. w Krakowie
II—VIII, cz. 1	—	„Orbis”
VIII, cz. 2	—	Anczyca
IX—XIV tom	—	„Orbis”
XV t.	—	Uniwersytetu Jagiellońskiego
XVI—XVII tom	—	w Państw. Toruńskich Zakładach Graficznych, Drukarnia nr 2 w Toruniu,
od t. XVIII	—	w drukarni Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, przemianowanej potem na Krakowską Drukarnię Naukową.

Subwencje na koszty druku nie wpływały regularnie, toteż w sprawozdaniach rachunkowych przedstawianych walnym zebraniom Towarzystwa widzimy takie zapisy:

- dług w drukarni „Orbis”... (w tomach IX, X),
- drukarnia Anczyca, reszta długu... (t. XI, XII),
- drukarni „Orbis” na poczet zaległości... (t. XIII),
- dług w drukarni „Orbis” wynosi... (t. XIII).

Na końcu tomu XIV czytamy podziękowanie redaktora prof. Nowaka złożone profesorowej Sawickiej, właścicielce drukarni „Orbis” za: „ofiarną pracę około naszego wydawnictwa i jej niezmiernie życzliwe ustosunkowanie się do trudnych nieraz warunków, wśród jakich pojawiał się Rocznik”.

Druk Rocznika subwencjonowało w okresie międzywojennym Min. Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oraz Fundusz Kultury Narodowej. Tom XII mógł się ukazać tylko dzięki zasiłkom tegoż Funduszu i Unii Przemysłu Górniczego i Hutniczego. Po wojnie subwencje wpływają od Min. Oświaty, potem od Min. Nauki i Szkół Wyższych, ostatnio od Polskiej Akademii Nauk. Od r. 1954 wydawanie Rocznika przejęło Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

Artykuły naukowe w okresie międzywojennym nie były honorowane, a i przez kilka lat po wojnie z powodu trudności finansowych autorzy otrzymywali stosunkowo niższe niż gdzie indziej honoraria.

Podany na końcu tomu spis obcych czasopism i wydawnictw otrzymywanych w zamian za Rocznik jest dowodem, jak szeroko się on rozchodzi. Otrzymują go prawie wszystkie towarzystwa geologiczne i instytuty geologiczne w świecie, dociera on do wielu akademii i towarzystw naukowych ogólnych, przyrodniczych i niektórych specjalistycznych. Wymiana zwiększyła się szczególnie po wojnie, gdy Rocznik zaczął ukazywać się jako kwartalnik.

Wśród stale wzrastającej liczby periodyków geologicznych w Polsce Rocznik ma ustaloną pozycję. Rozwój geologii polskiej domaga się wydawnictw specjalistycznych, które też powstają, niemniej i zbiorowe czasopismo obejmujące całokształt nauk geologicznych czyni nadal

i czynić będzie zadość ogólnie odczuwanej potrzebie. Zwiększające się coraz bardziej szeregi młodego pokolenia geologów i pracujących na polu pokrewnych nauk uważają za rzecz celową i właściwą wydawanie takiego czasopisma.

Tych dwadzieścia pięć tomów Rocznika Polskiego Towarzystwa Geologicznego — to wspólny nasz dorobek, który pozostanie jako świadectwo dobrej woli i bezinteresownej pracy dla dobra ogółu.

Uwagi te jubileuszowe zakończmy życzeniem, aby nadal wychodziły w świat dalsze tomy Rocznika na dowód aktywności wszystkich geologów polskich zrzeszonych w Polskim Towarzystwie Geologicznym.

Franciszek Bieda

Przewodniczący Zarządu
Polskiego Towarzystwa Geologicznego

РЕЗЮМЕ

По случаю появления в печати XXV-го тома Ежегодника Польского Геологического Общества автор подает историю этого периодика. Томы I—XV появились до второй мировой войны. После семилетнего перерыва появился XVI-ый том 1946 года. Начиная с XIX тома Ежегодник появляется поквартально.

25 томов Ежегодника содержат около 350 монографий, работ и научных диссертаций, которые обсуждают вопросы из области геологических наук; количество авторов превышает число 150. На конец XXV-го тома поданы заглавия всех работ в алфавитном порядке фамилий авторов, приложен и список заглавий согласно классификации геологических наук.

Самое большое количество работ касается следующих отраслей геологических наук: геология четвертичного периода, петрография, стратиграфия, палеонтология. Среди работ касающихся исследований геологических районов Польши первое место занимают Карпаты.

Обязанности редактора исполняли принципиально председатели Польского Геологического Общества. Встречаем здесь фамилии: Влад. Шайноха, К. Богданович, Ян Новак, М. Ксёнжекевич. Двое последних исполняли эти должности через долгий период времени, а именно Я. Новак с 1926—1939 г. (томы IV—XV), М. Ксёнжекевич с 1946—1954 г. (томы XVI—XXIV).

Ежегодник был печатан в различных типографиях, преимущественно в типографии „Орбис” в Кракове и в типографии Ягеллонского Университета, названной в настоящее время краковской научной типографией.

Кроме научных работ в Ежегоднике были опубликованы некрологи покойных членов Польского Геологического Общества и отчёты с деятельности Общества.

При всех диссертациях и некрологах поданы резюме на иностран-

ных языках — английском, французском или немецком. Начиная с XXI тома появляется и другое резюме — на русском языке.

Ежегодник пересылается геологическим обществам всего мира, всем геологическим институтам, многим академиям и научным обществам.

RÉSUMÉ

L'auteur présente une brève histoire des Annales de la Société Géologique de Pologne à l'occasion de l'édition du vingt-cinquième tome de ce périodique. Les tomes du I au XV ont paru avant la seconde guerre; le seizième en 1946 après un intervalle de sept années. Les Annales paraissent comme une revue trimestrielle à partir du dix-neuvième tome.

Environ 350 mémoires, travaux et courtes notices, traitant sur des thèmes différents des sciences géologiques, se trouvent dans ces vingt-cinq tomes; le nombre des auteurs dépasse le chiffre 150.

Une liste alphabétique des travaux parus dans les Annales selon les noms de leurs auteurs, fût placée à la fin du vingt-cinquième tome. On y a joint de plus un autre arrangement des titres c'est à dire d'après de diverses branches des sciences géologiques.

Les travaux les plus nombreux furent consacrés à l'étude des terrains géologiques de Pologne — les travaux traitant les Karpatès y occupent la première place.

Ce sont les présidents de la Société Géologique de Pologne qui ont exécuté le plus souvent les fonctions des rédacteurs des Annales. Parmi leurs noms on trouve ceux de: Władysław Szajnocha, Karol Bohdanowicz, Jan Nowak, Marian Książkiewicz. Les deux derniers ont accompli leur charge pendant plusieurs années, notamment J. Nowak de 1926—1939 (tomes IV—XV), M. Książkiewicz de 1946—1954 (tomes XVI—XXIV).

Les Annales ont été tirées dans de différentes imprimeries; la plupart dans l'imprimerie „Orbis” à Cracovie ainsi que dans l'imprimerie de l'Université des Jagellons à présent Imprimerie Scientifique de Cracovie.

Des nécrologues des membres décédés de la Société de même que des rapports sur l'activité de la Société sont publiés dans les Annales outre les travaux scientifiques.

Un résumé en une des langues étrangères, à savoir française, anglaise au allemande, et à partir du vingt-premier tome aussi russe, se trouve à la fin de chaque travail scientifique et de chaque nécrologue.

On fait parvenir les Annales à toutes les sociétés géologiques du monde entier et à tous les instituts géologiques, de même qu'à de nombreuses associations scientifiques.